

Samenvatting

Het college heeft de leidraad cultuurhistorische objecten 2018 - 2028 vastgesteld. De leidraad beschrijft een proactieve en systematische aanpak voor het beheer en onderhoud van 90 cultuurhistorische objecten in de openbare ruimte waarvoor de gemeente een wettelijke zorgtaak heeft. Denk hierbij aan kruisen, kapellen, grenspalen, oude muren, hekwerken en andere kleine historische relictten in stad en landschap. Voor dit onderhoud is over een periode van 10 jaar ca 1,4 miljoen euro beschikbaar.

Beslispunten

1. Besluiten tot vaststelling van de leidraad cultuurhistorische objecten 2018 – 2028.
2. De raad bij jaarrekening 2017 voor te stellen om via resultaatbestemming € 269.000 van de restantbudgetten toe te voegen aan de voorziening IBOR infrastructurele werken/elementen.
3. Instemmen met het informeren van de gemeenteraad conform bijgaande concept-raadsinformatiebrief.

Besluit Burgemeester en Wethouders 20 februari 2018:

Conform.

Aanleiding

De stad Maastricht heeft circa 1660 rijksmonumenten en twee beschermde stadsgezichten en is daarmee de tweede monumentenstad van Nederland. Binnen de gemeente Maastricht zijn er 90 cultuurhistorische objecten in de openbare ruimte, die eigendom zijn, of vallen onder het beheer van de gemeente. Ze hebben een monumentale en/of historische waarde, ze zijn beeldbepalend en vertegenwoordigen een stuk geschiedenis van de stad. Ze leveren daarmee een significante bijdrage aan de leefbaarheid, vitaliteit en aantrekkelijkheid van de stad. Een aantal cultuurhistorische objecten, zoals de muur aan de frontensingel en de Schoorsteen aan de Cabergerweg, vallen onder verantwoording van WOM-Belvédère. Het onderhoud dat nodig is aan deze objecten valt buiten deze leidraad; t.z.t. kunnen deze na restauratie overgaan in beheer en onderhoud bij de gemeente Maastricht. Dat geldt ook voor artistieke kunstwerken, vestingwerken, fonteinen, stadsklokken, begraafplaats en historische straatlantaarns. Het beheer en onderhoud hiervan is reeds via andere beleidskaders veilig gesteld.

Eén object dat hier specifiek wordt benoemd betreft het grafmonument Destombes (Waldeckpark). Dit monument is overgedragen vanuit het rijk naar de gemeente Maastricht en voor beheer en onderhoud ondergebracht in deze leidraad. Hiervoor heeft de gemeente een eenmalige afkoopsom voor instandhouding gekregen.

De gemeente heeft in beginsel een wettelijke zorgtaak deze cultuurhistorische objecten te beheren en onderhouden. Tot op heden ontbreekt hiervoor echter een gestructureerde aanpak. Onderhoud wordt momenteel vaak uitgevoerd bij calamiteiten en op basis van ad-hoc aanvragen. Daarnaast blijkt uit recent onderzoek door de Monumentenwacht Limburg, dat er veel onderhoud in de vorm van herstel nodig is voor wat betreft een groot deel van deze objecten.

1. Context

De leidraad is een document dat het beleid beschrijft dat is gericht op de instandhouding van het areaal aan cultuurhistorische objecten dat binnen de openbare ruimte van onze gemeente is gelegen. Denk hierbij aan kruisen, kapellen, grenspalen, oude muren, hekwerken en andere kleine historische relictten in stad en landschap. Daarbij staat het streven naar integraal behoud van cultuurhistorisch waardevolle objecten centraal. De leidraad sluit aan op de stadsvisie/structuurvisie, de IBOR-nota en de beleidsnota springlevend verleden. Bescherming van objecten is of wordt geborgd in bestemmingsplannen doordat de objecten de dubbelbestemming "Waarde Maastrichts

erfgoed” hebben of krijgen. De leidraad cultuurhistorische objecten is voor dit beheertype voor de eerste keer opgesteld en dient als handreiking om kaders te kunnen stellen om het behoud van cultuurhistorische objecten voor nu en in de toekomst te kunnen borgen. Zij bevat een beschrijving van de huidige situatie en een analyse van de huidige kwaliteit en prestaties ten aanzien van huidig beleid. Voor de komende periode is op basis van deze analyse een strategie uitgewerkt naar acties en kosten.

2. Gewenste situatie

3.1 *Analyse huidige situatie: “Hoe staan we ervoor?”*

In totaal zijn er 90 cultuurhistorische objecten die eigendom zijn, of vallen onder het beheer van de gemeente. Deze objecten zijn al in veel bestemmingsplannen verankerd zodat ze formeel ook de status “monumentale waarde” hebben. Voor het opstellen van de nieuwe leidraad zijn globaal visuele kwaliteitsmetingen uitgevoerd van alle cultuurhistorische objecten. Hieruit blijkt dat het merendeel van de objecten in een redelijke tot goede toestand verkeert; een aantal objecten heeft een grondige opknopbeurt nodig. Verder is geconstateerd dat inspectie, monitoring en onderhoud vooral ad hoc plaats vindt en dat beheergegevens nog onvoldoende worden vastgelegd.

3.2 *Strategische keuzes: “Wat willen we bereiken?”*

De kwalitatieve beschouwing en de prestatie-analyse laten duidelijk zien dat een aantal strategische keuzes gemaakt moeten worden om meer grip te krijgen op het in stand houden van cultuurhistorische objecten.

Belangrijke strategische keuze: de kwaliteitsdefinitie

Een belangrijke stap betreft het definiëren van een kwaliteitsdefinitie die als maatstaf wordt aangehouden bij het kwalitatief beoordelen van cultuurhistorische objecten. In deze leidraad is gekozen voor de zogenaamde “*Maastrichtnorm duurzaam onderhoud cultuurhistorische objecten*”. Deze Maastrichtnorm houdt in dat het cultuurhistorische object sober en doelmatig wordt onderhouden met respect voor de authenticiteit van het object en behoud van de historische uitstraling. Dit betekent in de praktijk dat:

- ✓ Bij het onderhouden van de objecten de authenticiteit wordt gerespecteerd.
- ✓ Alleen die herstellingen worden gedaan die nodig zijn en/of het object recht doen.

- ✓ Het onderhoud alleen wordt uitgevoerd door (gespecialiseerde) vakmensen, met specifieke kennis van de objectsoort.

Kortom: "Is het object veilig, zijn er geen kapotte onderdelen en is de authenticiteit behouden?"

Bij veel andere beheertypes zoals verhardingen en civiele kunstwerken wordt uitgegaan van een moment dat het object haar einde levensduur heeft bereikt, en dus wordt vervangen. Bij cultuurhistorische objecten wordt uitgegaan van eeuwigdurend onderhoud. Dit houdt in dat als een object echt helemaal op is, het object slooprijp is en daarmee ook haar monumentale status verliest.

Strategische keuzes ten aanzien van het beheer en onderhoud

De strategie voor het in stand houden omvat de volgende keuzes:

1. We gaan periodiek inspecteren en monitoren en leggen deze meetgegevens vast in beheerdata, zodat onze beheerinformatie Actueel, Betrouwbaar en Compleet is. Deze beheergegeven vormen de ruggengraat van goed en betrouwbaar beheer en het beter kunnen voorspellen van de onderhoudsbehoefte per object.
2. We gaan in kaart brengen wat de constructieve staat van onderhoud is van de objecten. Voor objecten zoals beelden gaat het vooral om de stabiliteit tegen kantelen; bij muren gaat het meer om de weerstand tegen verzakken of omvallen; en bij de schoorstenen zal dit een wat meer complex traject omvatten.
3. We gaan meer programmatisch te werk en gaan werkzaamheden bundelen in meerjarenonderhoudscontracten. Dit heeft niet alleen als positieve effect dat de ambtelijke organisatie minder tijd nodig heeft voor de aanvraag / voorbereiding en uitvoeringsbegeleiding van de werken, maar bevordert ook continuïteit in het onderhoud en daarmee de borging van de kwaliteitsdefinitie.
4. Wat we nu al goed doen, blijven we zo doen. Binnen de gemeente is voldoende expertise op dit vakgebied aanwezig. Specialisme wordt waar nodig ingehuurd. Er wordt enkel gewerkt met bedrijven met ervaring en verstand van zaken over het onderhoud aan cultuurhistorische objecten.

Mede met het oog op de uitvoering van het onderhoudsprogramma loopt binnen de afdeling Vastgoed en projecten momenteel een inkooptraject voor een projectleider met kennis op het gebied van onderhoud en herstel van historische objecten, als ook wet- en regelgeving.

Strategische keuzes ten aanzien van omgeving

Op dit moment levert de omgeving her en der ook een bijdrage aan de uitstraling van diverse objecten. Denk bijvoorbeeld aan kerkbesturen die kruisbeelden periodiek zelf schoonmaken en waar mogelijk een kerkelijke bijdrage leveren aan het onderhoud. Maar ook stichtingen, verenigingen en individuen leveren bijdrages. Dit kan variëren van het poetsen van objecten tot de aanplant rondom kapellen en kruisbeelden. Dat willen we koesteren. Het is immers geen bijdrage die de gemeente kan opleggen of als vanzelfsprekend mag zien, maar wel waar mogelijk kan stimuleren en belonen. Het is niet alleen voor de objecten zelf wenselijk maar impliciet is het ook goed voor de cohesie binnen de samenleving.

3. Effect op duurzaamheid en/of gezondheid

Met vaststelling van deze leidraad wordt een duurzame instandhouding van de cultuurhistorische objecten geborgd.

4. Effect op de openbare ruimte

De leidraad cultuurhistorische objecten biedt een duidelijk kader om een continue kwalitatieve borging te bereiken waarmee een essentiële bijdrage aan de kenmerken en waarden van de stad Maastricht wordt geleverd.

5. Personeel en organisatie

Niet van toepassing.

6. Informatiemanagement en automatisering

Niet van toepassing.

7. Financiën

De leidraad vertaalt de onderhoudsbehoefte voor de komende jaren (gebaseerd op de visuele inspectie) naar kosten. De kosten zijn vergeleken met het beschikbaar budget. Idealiter wordt het onderhoud weggewerkt binnen vijf planjaren. Nadat we alle kosten (inclusief opslagen) in beeld hadden gebracht bleek dat het huidige budget ontoereikend is om de opgave binnen 5 jaar te vervullen.

Om toch binnen het budget te kunnen opereren, is gekeken wat de impact is als de onderhoudsbehoefte wordt gepland binnen een periode van tien jaar in plaats van vijf. Als de impact acceptabel is, dan is het huidige budget toereikend en is het niet nodig om een extra financiële impuls te vragen. Uit de analyse blijkt dat:

- ✓ Er geen versnelde degeneratie optreedt als onderhoud een paar jaar wordt uitgesteld;
- ✓ De veiligheid van de objecten nog steeds hetzelfde blijft ten opzichte van een vijfjarenplanning;
- ✓ Dit wel inhoudt dat er bewuste keuzes gemaakt moeten worden welke objecten eerst en welke later onderhouden worden.

De conclusie:

Het is mogelijk om binnen het beschikbaar onderhoudsbudget alle strategische keuzes en het bepaalde onderhoud uit te voeren, mits gekozen wordt om dit te spreiden over tien planjaren. Deze keuze leidt niet tot een onacceptabel afbreukrisico of gevaarlijke situaties.

Hierna wordt samengevat welke financiële uitgangspunten in de leidraad cultuurhistorische objecten zijn gehanteerd. De leidraad kan worden beschouwd als een onderbouwing van de onlangs ingestelde voorziening t.b.v. groot onderhoud infrastructurele elementen.

De leidraad bevat een aanpak waarbij, ingaande 2018, € 113.000,- per jaar wordt gestort in de voorziening ten behoeve van de uitvoering van een onderbouwd onderhoudsprogramma over een tijdsbestek van 10 jaar. Daarvan is € 73.000,- afkomstig uit B&O-gelden (Storting Voorziening Groot Onderhoud JP IBOR Infrastructurele elementen) en € 40.000,- is afkomstig van het exploitatiebudget Stadsbeheer t.b.v. cultuurhistorische objecten (deelproduct van het product infrastructurele elementen). Het totale exploitatiebudget voor infrastructurele elementen bij Stadsbeheer daalt daardoor van € 243.000,- naar € 203.000,- per jaar (dat is nog benodigd voor calamiteitenonderhoud cultuurhistorische objecten en voor stadsklokken, banken, afval/papierbakken, straatmeubilair, fonteinen en verticale elementen, incl. energiekosten).

Verder wordt de voorziening groot onderhoud infrastructurele elementen gevuld met een aantal incidentele bedragen en wel conform onderstaande tabel:

Omschrijving incidenteel budget	Omvang budget
Restant-bijdrage kunstwerken (WOW-batch)	€ 29.000,-
Restant-budget 2017 leuningen en sierhekwerken Sb	€ 110.000,-
Restant-budget 2017 cultuurhistorische objecten Sb	€ 44.000,-
Incidentele bijdrage Rijk i.v.m. eeuwigdurende afkoop onderhoud Grafmonument Destombes Waldeckpark	€ 83.000,-

De voorziening ontvangt over 10 jaar ongeveer € 1,4 miljoen waartegenover een uitvoeringsprogramma staat met een omvang van ongeveer hetzelfde bedrag.

In 2018 en 2019 is daarmee ruimte gereserveerd voor een aantal grootschalige onderhoudsopgaven, te weten het hekwerk Tapijnkazerne, de leuning aan de Oeverwal en de restauratie van het grafmonument Destombes (totaal ca € 160.000,-). Verder zijn de middelen toereikend om alle cultuurhistorische objecten in de komende 10 jaar een passende onderhoudsbeurt te geven conform de “Maastrichtnorm duurzaam onderhoud cultuurhistorische objecten”. Dat betekent dat conform programma schouw en inspectie en waar nodig nader onderzoek plaats vindt en dat er een (maatwerk)aanpak per object of objectgroep zal volgen (reinigings- en herstelwerken, specifiek voor natuursteen, kruisen/relicten, hekwerken, etc.).

Voor een uitgebreidere uiteenzetting van de opbouw en achtergronden van het beoogde onderhoudsprogramma wordt verwezen naar hoofdstuk 6 en bijlage 2 van de leidraad.

8. Aanbestedingen

Niet van toepassing.

9. Participatie tot heden

Op dit moment worden vele objecten (mede) door buurtgenootschappen en individuen onderhouden. Denk bijvoorbeeld aan het onderhouden van bloemperken rondom kapellen en het reinigen van plakaten in gevels van particulieren. Het is “vrijwilligerswerk”, wat niet vanzelfsprekend is en dat willen we koesteren. We gaan hier aandacht aan besteden bij het opstellen van contracten met derden en we willen aan de voorkant bekijken of en hoe we burgers kunnen betrekken bij het

onderhouden van cultuurhistorische objecten. Gelet op de aard van de objecten zal dit maatwerk zijn, reden te meer om hier zorgvuldig mee om te gaan. We vinden het in ieder geval belangrijk mee te denken met de burger en daarin zo nodig ook enige tegenprestatie te bieden als dit passend is, gezien vanuit de inzet van de burger en het belang dat daardoor gediend wordt.

10. Voorstel

Voor de periode 2018-2028 stellen wij het volgende voor:

1. Besluiten tot vaststelling van de leidraad cultuurhistorische objecten 2018 – 2028.
2. De raad bij jaarrekening 2017 voor te stellen om via resultaatbestemming € 269.000 van de restantbudgetten toe te voegen aan de voorziening IBOR infrastructurele werken/elementen.
3. Instemmen met het informeren van de gemeenteraad conform bijgaande concept-raadsinformatiebrief.

11. Uitvoering, evaluatie en vervolg

De vaststelling van de leidraad cultuurhistorische objecten 2018 – 2028 betekent dat deze nota de komende jaren zal fungeren als uitgangspunt voor het te voeren beleid ter zake. De nota vormt als het ware het te hanteren spoorboekje zowel beleidsmatig als financieel.